

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaali-ala

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2013

Anna-Mari Uschanov

TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSESTA KETUNPESÄN PÄIVÄKODISSA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Anna-Mari Uschanov

TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSESTA KETUNPESÄN PÄIVÄKODISSA

Nykypäivänä ympäristökasvatusta ja kestävään kehitykseen kannustamista pitäisi olla enemmän jo päiväkodissa. Nykylapset ovat vieraantuneet luonnosta, mikä on huolestuttavaa.

Tämän kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Sateenkaari Koto ry:n päiväkodin, Ketunpesän, työntekijöiden näkemyksiä ympäristökasvatuksesta ja kestävästä kehityksestä. Sateenkaari Koto ry on päivähoitoa ja perhetyötä tuottava yhdistys Turun seudulla. Sateenkaari Koto ry kuuluu Vihreä lippu-ympäristöohjelmaan, jonka tarkoituksena on kannustaa kestävämpään elämäntapaan, ja jossa lapsetkin ovat aktiivisia toimijoita.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys muodostuu kolmesta teemasta: varhaiskasvatuksesta ja päivähoidosta, ympäristökasvatuksesta osana varhaiskasvatusta ja kestävästä kehityksestä. Toteutin tutkimuksen tekemällä viisi teemahaastattelua keväällä 2013. Asetin viisi tutkimuskysymystä, ja ne olivat: miten työntekijät ymmärtävät käsitteen ympäristökasvatus, miten Ketunpesässä toteutetaan ympäristökasvatusta, miten Ketunpesä pyrkii kestävään kehitykseen ja mitä mieltä työntekijät itse ovat ympäristökasvatuksesta ja kestävästä kehityksestä. Analysoin haastattelut teemoittelu-menetelmällä.

Tutkimuksen keskeiset tulokset osoittivat, että Ketunpesässä toteutetaan ympäristökasvatusta monilla tavoilla, kuten kierrätys- ja luonnonmateriaaleja käyttämällä askartelussa, retkeilemällä ja metsässä ulkoilemalla. Vihreän lipun ensimmäisen teeman tavoitteeseen eli veden käytön vähentämiseen oli pyritty useilla käytännöillä päiväkodin arjessa. Tuloksista ilmeni myös se, että Vihreä lippu koettiin melko työlääksi ja vanhempien kanssa toteutettavaa yhteistyötä voisi vielä sen osalta päiväkodissa kehittää. Jokainen vastaaja mielsi ympäristökasvatuksen tärkeäksi osaksi varhaiskasvatusta, ja heidän mielestään siitä on paljon etuja lapsille.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, päivähoito, ympäristökasvatus, kestävä kehitys

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Social Services | Child care, youth and family work

2013 | 45 + 2

Terttu Parkkinen

Anna-Mari Uschanov

EMPLOYEES' VIEWS ABOUT ENVIRONMENTAL EDUCATION IN THE KETUNPESÄ DAY CARE CENTER

Today giving environmental education to children and encouraging them to sustainable development should be already started by the day care center. Today children are become estranged from nature, which is alarming.

Meaning of this qualitative study was to examine views about environmental education and sustainable development of employees' at Ketunpesä day care center, which is part of Sateenkaari Koto organization. Sateenkaari Koto is the organization, which produce day care and family work at area of Turku. Sateenkaari Koto belongs to Green Flag–environmental program, which objective is to encourage sustainable lifestyle and where children also take active part.

Theoretical context of my study forms about three themes: early childhood education and day care, environmental education as part of early childhood education and sustainable development. I executed my study with five theme interviews on the spring 2013. I set five study questions, which were: how employees understand environmental education as concept, how environmental education in the Ketunpesä is put into practice, how Ketunpesä strives for sustainable development and what employees think about environmental education and sustainable development. After interviews I divided answers under four categories in the other words four themes.

The key results of this study showed that environmental education has been put into practice in many ways at the Ketunpesä. Ways like using recycling material and natural material for pottering, trekking and outing in the woods. The first theme of Green Flag, reduction of using water has been striven into practice with many ways in the everyday routines of the day care center. Results showed also that the Green Flag is experienced as quite laborious and cooperation with parents needs developing. All respondents feel that environmental education is important part of the early childhood education and it has many advantages for children.

KEYWORDS:

Early childhood education, day care. environmental education, sustainable development

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO	7
2.1 Varhaiskasvatuksen perustehtävät	7
2.2 Sateenkaari Koto ry	8
2.3 Päivähoidon nykytilanne Suomessa	9
2.4 Varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen opetussuunnitelma	10
3 YMPÄRISTÖKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA	12
3.1 Ympäristön määritelmä	12
3.2 Lasten ympäristökasvatus	12
3.3 Ympäristökasvatuksessa käytettäviä toimintatapoja	16
3.4 Vihreä lippu	18
3.5 Metsämörri-pedagogiikka	19
4 KESTÄVÄ KEHITYS	21
4.1 Kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa	21
4.2 Ekologinen kestävä kehitys	22
4.3 Taloudellinen kestävä kehitys	22
4.4 Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävä kehitys	23
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	24
5.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston hankinta	24
5.3 Aineiston analyysi	27
6 TULOKSET	30
6.1 Ympäristökasvatus–käsitteen ymmärtäminen	30
6.2 Ympäristökasvatuksen toteutus	31
6.3 Kestävään kehitykseen pyrkiminen	33
6.4 Työntekijöiden arvot ja asenteet	35
7 POHDINTA	38
7.1 Tulosten yhteenveto	38
7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	40

7.3 Pohdinta	42
--------------	----

LÄHTEET	44
----------------	-----------

LIITTEET

Teemahaastattelun runko	46
-------------------------	----

KUVIOT

Kuvio 1. Palmerin (1998) puumalli.	15
------------------------------------	----

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee varhaiskasvatuksessa toteutettavaa ympäristökasvatusta ja työni on kvalitatiivinen. Tutkimukseni aihe on lähtöisin omasta kiinnostuksestani, koska itse pidän luontoa ja kestävästä kehitystä henkilökohtaisesti arvossa. Suoritin suuntaavien opintojeni harjoittelusta kuusi viikkoa Sateenkaari Koto ry:n päiväkodissa, Ketunpesässä. Luonto on hyvin tärkeä arvo siellä. Lisäksi ympäristökasvatus on siellä eräänlaisena painopisteenä, jota toteutetaan erityisesti luonnossa liikkumalla ja retkeilyllä. Halusin selvittää haastatteluilla työntekijöiden näkemyksiä ympäristökasvatuksesta; miten he ymmärtävät käsitteen ympäristökasvatus, miten Ketunpesässä toteutetaan ympäristökasvatusta, kuinka Ketunpesä pyrkii kestäväan kehitykseen ja mitä mieltä työntekijät itse ovat ympäristökasvatuksesta sekä kestävästä kehityksestä.

Asetin tutkimukseni päätavoitteeksi saada päiväkodissa toteutettava ympäristökasvatus enemmän esille ja suurempaan arvoon, jotta sen merkitys tiedostettaisiin. Jo lasten olisi tärkeää ymmärtää esimerkiksi kestäväan kehityksen tarkoitus, ja sen toteuttamisessa on päivähoidolla ja päivähoidon työntekijöillä suuri merkitys. Lisäksi olen hieman huolissani nykylasten vieraantumisesta luonnosta. Päivähoidon kautta olisi mahdollista vaikuttaa myös lasten vanhempien asenteisiin. Jotta ympäristökasvatusta voitaisiin päiväkodissa toteuttaa, niin se vaatii innostuneita ja motivoituneita työntekijöitä. Ympäristökasvatus sisältää monia osa-alueita, kuten kestäväan kehityksen ja Sateenkaari Kodon päiväkodeissa myös Vihreä lippu-ympäristöohjelman.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys muodostuu kolmesta teemasta: varhaiskasvatuksesta ja päivähoidosta, ympäristökasvatuksesta osana varhaiskasvatusta ja kestävästä kehityksestä. Lisäksi kuvaan, että miten toteutin käytännössä tutkimukseni; millä menetelmillä keräsin aineiston ja miten analysoin sen. Raportin loppuosa muodostuu tutkimukseni tulosten esittelystä ja pohdintasuudesta. Arvioin myös tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

2 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO

2.1 Varhaiskasvatuksen perustehtävät

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteiskunnan järjestämä, valvoma ja tukema varhaiskasvatus muodostuu hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuudesta. Lisäksi se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoiselle leikille annetaan suuri merkitys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.) Laadukas kasvatus koostuu kolmesta asiasta: lapsesta, kasvatusympäristöstä ja tiedosta sekä ymmärryksestä, jonka lapsi omaksuu (Bruce 1997, 51).

Ammattitaitoinen henkilöstö on varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005). Ammattikasvattajan täytyy tietää perustehtävänsä rajat ja ymmärtää se, että vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Yhteiskunnan tarjoamat palvelut, joista päivähoito eri muotoineen on keskeisin varhaiskasvatuksen toimintaympäristö, tukevat lapsen kotikasvatusta. (Järvinen ym. 2012, 115–116.)

Lapsen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet ovat kasvatuksen lähtökohta. Yhteistyö vanhempien kanssa on oleellisen tärkeää, sillä kasvattajan tulisi lapsen havainnoinnin ja kuuntelun lisäksi tutustua lapsen elämään ja perheeseen kokonaisvaltaisesti. (Järvinen ym. 2012, 34.) Varhaiskasvattaja tarvitsee työssään sekä omaa että lapsen vanhempien asiantuntijuutta. Jos henkilökunta todella haluaa tarjota laadukkaan arjen ryhmänsä lapsille, vanhempien omaa lastaan koskevan asiantuntemuksen hyödyntäminen on välttämätöntä. (Koivunen 2009, 156; Karila 2001, 280.)

Verkostotyön voidaan katsoa olevan myös yksi päivähoidon perustehtävistä. Verkostotyön tavoitteena on koota perheiden tarpeita vastaavia tukiverkostoja siten, että työskentely on lapsen ja perheen tavoitteiden suuntaista. Päivähoi-

don tyypillisiä yhteistyökumppaneita ovat esimerkiksi neuvolat, sosiaalityö, lastensuojelu, puheterapeutit, toimintaterapeutit, fysioterapeutit, alkuopetuksen opettajat ja erityisopettajat sekä tärkeimpänä vanhemmat. (Koivunen 2009,13; Järvinen ym. 2012, 97.)

Lapsi tarvitsee rakkautta ja vapautta, mutta myös rajoja ja ohjausta. Kasvattajan tehtävänä on luoda luottamusta ja turvallisuutta. Turvallinen ja kannustava aikuinen sekä vertaisryhmä ja kiinnostava ja innostuksen herättävä kasvu- ja oppimisympäristö yhdessä luovat hyvät puitteet kasville ja uuden oppimiselle (Järvinen ym. 2012, 10, 37). Lapset oppivat parhaiten, kun heille annetaan asianmukainen vastuu, mahdollisuus tehdä virheitä, päätöksiä sekä valintoja, ja heitä kunnioitetaan itsenäisinä oppijina (Bruce 1997, 40). Laadukas vuorovaikutus aikuisten ja lasten välillä on myös olennaista, ja sen perusedellytyksenä on aito kiinnostus ja rakkaus lapsiin sekä lapsen kehitykseen ja kasvatukseen liittyvä osaaminen (Karila 2001, 284).

2.2 Sateenkaari Koto ry

Tein opinnäytetyöni yksityiseen päiväkotiin, Ketunpesään. Ketunpesä sijaitsee Turussa, Kastun kaupunginosassa. Se kuuluu Sateenkaari Koto ry:n alaisuuteen, joka on päivähoitoa ja perhetyötä tuottava yhdistys. Se on perustettu vuonna 1998 ja yhdistykseen kuuluvia päiväkoteja on yhteensä kuusi. Niistä viisi sijaitsee Turussa ja yksi Uudessakaupungissa. Yksi päiväkodeista on ruotsinkielinen. (Sateenkaari Koto ry 2013a.)

Sateenkaari Kodon arvoja ovat perhelähtöisyys, läheisyys ja kodinomaisuus. Kasvatuskumppanuus on päivähoidon perusta. Se toteutuu päivähoidon arjessa useilla vanhempien läsnäoloa ja osallisuutta kunnioittavilla tavoilla. Vanhemmat ovat aina tervetulleita tutustumaan ja osallistumaan päiväkodin toimintaan. Lisäksi yhdistys järjestää vuosittain perheen päivän eli retkipäivän, johon saavat osallistua kaikki Sateenkaari Kodon perheet ja työntekijät. Se antaa mahdollisuuden perheille ja työntekijöille tutustua toisiinsa. Vanhempien ja omahoitajan

väliset keskusteluhetket eli tenavatunnit pidetään säännöllisesti ja aina, kun toinen osapuoli kokee siihen tarvetta. (Sateenkaari Koto ry 2013b.)

Ketunpesä on 30-paikkainen päiväkotikoti, jossa työskentelee lastentarhanopettaja, sosionomi, neljä lastenhoitajaa ja laitosapulainen. Lasten ikähaarukka on 0–6 vuotta. Ketunpesän tärkein arvo on luonto, ja ympäristökasvatus on siellä hyvin tärkeässä osassa. Päiväkotikoti sijaitsee rauhallisella ja upealla paikalla luonnon kannalta, sillä lähellä on metsää, jossa ulkoillaan lasten kanssa säännöllisesti. (Sateenkaari Koto ry 2013c.) Sateenkaari Koto ry:n päiväkodit ryhtyivät tavoittelemaan Vihreä lippu-sertifikaattia vuonna 2012. Turun alueen päiväkoteihin ruoka tulee Naperokeittio Oy:ltä, ja ruuassa suositetaan luomuvaihtoehtoja. Kerran viikossa on kasvisruokapäivä. (Sateenkaari Koto ry 2013d.)

2.3 Päivähoidon nykytilanne Suomessa

Yhteensä Suomessa oli vuonna 2011 päivähoidossa 227 000 lasta. Kaiken kaikkiaan lähes 63 % suomalaisista 1–6-vuotiaista lapsista oli joko kunnallisessa tai yksityisessä päivähoidossa. Yli puolet päivähoidossa olevista lapsista ovat kokopäivähoidossa päiväkodeissa. Vuonna 2011 päivähoidossa olleista lapsista 92 % oli kunnallisessa päivähoidossa. Näin ollen yksityisen hoidon tuen osuus oli 8 % päivähoidosta. Yksityisen hoidon tuella hoidettujen lasten määrä on pääsääntöisesti kasvanut, mutta lasten määrä poikkeuksellisesti väheni hieman vuonna 2011. Perhepäivähoidon osuus on laskenut tasaisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. (THL 2012.)

Eri-ikäisten lasten määrissä on suuria eroja niin kunnallisessa kuin yksityisessä päivähoidossa. Pienimmät eli alle 1-vuotiaat hoidetaan pääsääntöisesti kotona. Vuonna 2011 sen ikäisiä oli päivähoidossa 607. Yksivuotiaita lapsia oli hoidossa 18 773 eli reilut 30 %, kun taas esiopetusikäisistä reilut 70 % oli päivähoidossa. (THL 2012.)

2.4 Varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen opetussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ovat päivähoitoa ohjaavia asiakirjoja Suomessa. Ne ohjaavat kestävästä kehityksestä kasvatukseen. (Parikka-Nihti 2011, 30.) Varhaiskasvatussuunnitelmien tarkoitus on auttaa pedagogisen työn keskeisissä elementeissä, eli lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa, vuorovaikutuksessa lapsen kanssa ja yhteistyössä vanhempien kanssa (Kronqvist 2012, 29).

Lapsen varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt muodostuvat seuraavien orientaatioiden muodostamasta kokonaisuudesta: matemaattinen orientaatio, luonnontieteellinen orientaatio, historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio, esteettinen orientaatio, eettinen orientaatio ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Tarkoituksena ei ole oppiaineiden sisältöjen opiskelu vaan aloittaa sellaisten välineiden ja valmiuksien hankkiminen, joiden avulla lapsi vähitellen pystyy perehtymään, ymmärtämään ja kokemaan ympäröivän maailman monimuotoisia ilmiöitä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2005) kerrotaan luonnontieteellisen orientaation sisällöksi, että havainnoimalla, tutkimalla ja kokeilemalla syvennyttään elollisen luonnon ilmiöihin. Lisäksi sille on ominaista kokeellisen menetelmän käyttö, ja kontrolloiduissa olosuhteissa perehdyttään syy-seuraus-tyyppisiin vaikutussuhteisiin, joiden kautta luonnon ilmiöt ja niihin vaikuttavat tekijät alkavat avautumaan lapsille hiljalleen.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta kokonaisuuden, ja esiopetuksen järjestämisessä tuleekin ottaa huomioon niin muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010). Leena Aho (2001, 7) mainitsee, että opetussuunnitelman perusteissa esiopetuksen yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi mainitaan lapsen monipuolisen kasvun ja kehityksen sekä oppimisen tukeminen ja edistäminen.

Esiopetuksessa on useita yksityiskohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä, joiden avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsestään oppijana. Yksi sisällöistä on ympäristö- ja luonnontieto. Se auttaa lasta esimerkiksi kiinnostumaan luonnosta, ymmärtämään ympäristöään ja vahvistamaan elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Tavoitteena on myös se, että lapsi oppii toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja hoitamaan sitä. Lapsen tulee oppia tuntemaan oman toimintansa vaikutus lähiympäristöönsä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010.)

3 YMPÄRISTÖKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA

3.1 Ympäristön määritelmä

Ympäristö-käsitteen määrittely ei ole helppoa, sillä se voidaan ymmärtää hyvin monella eri tavalla. Raittila (2011, 210) toteaa, että samanaikaisesti, kun ympäristö määrittää ihmisenä olemista, niin ihmiset määrittävät ympäristöä, suhdetaan siihen ja siinä elämiseen.

Ympäristön käsitettä voidaankin tarkastella kolmella eri lähestymistavalla. Ensimmäisessä lähestymistavassa ympäristö voidaan nähdä ihmisen ulkopuolella sijaitsevana kokonaisuutena, jota tarkastellaan etäisyyden päästä samalla pyrkien objektiivisuuteen. Yksilö havainnoi tai tutkii ympäristöä etäisyyden päästä kuitenkin vaikuttamatta siihen. Lisäksi yksilön omat merkitykset ja tulkinnat sivuutetaan pyrittäessä löytämään ympäristön arvioinnille yleispäteviä kriteerejä. Toisen lähestymistavan mukaan jokaisella ihmisellä on oma ympäristönsä, joka saa merkityksensä henkilön ajatusten, kokemusten, tunteiden ja toiminnan kautta. Puhutaan siis eletystä ympäristöstä. Kolmas lähestymistapa tarkastelee ympäristöä yhteiskunnallisena tai sosiaalisesti tuotettuna kokonaisuutena. (Suomela & Tani 2004, 46–51.)

Ympäristö on siis meitä ympäröivä fyysinen ja biologinen maailma, johon kuuluu eri elementit eliöineen, ihmisen rakentama ympäristö ja sosiaalinen ympäristö, eli toiset ihmiset (Kurtio & Kurki 1999, 6).

3.2 Lasten ympäristökasvatus

”Pienten lasten ympäristökasvatuksen tavoitteena on antaa edellytyksiä toimia demokraattisen yhteiskunnan ympäristötietoisena kansalaisena” (Raittila 2011, 208). Ympäristökasvatuksen tavoitteena on kasvattaa selvään tietoisuuteen ja

huoleen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten ja ekologisten tekijöiden riippuvuudesta toisistaan kaupunki- ja maalaisympäristössä. Tavoitteena on lisäksi mahdollistaa jokaiselle ihmiselle sellaisten tietojen, arvojen, asenteiden, sitoutumisen ja taitojen saaminen, joita tarvitaan ympäristön suojeluun ja parantamiseen. Uusien ympäristöön liittyvien toimintamallien luominen on myös yksi ympäristökasvatuksen tavoite. Ympäristökasvatuksella siis tarkoitetaan elinikäistä oppimisprosessia, jossa ihmiset tulevat tietoisiksi ympäristöstä ja ympäristöky-symyksistä ja omista rooleistaan sekä ympäristön hoitajina että säilyttäjinä. (Wolff 2004, 19.)

Ympäristökasvatuksen klassisen määritelmän mukaan se on prosessi, jossa tunnistetaan arvoja ja selvennetään käsitteitä, jotta voitaisiin kehittää taitoja ja asenteita, jotka vuorostaan ovat välttämättömiä sille, että ihminen voi ymmärtää ja arvostaa sisäistä suhdettaan kulttuuriinsa ja ympäristöönsä (Palmer 1998, 7).

Ympäristökasvatuksen ajatellaan usein olevan sama asia kuin luontokasvatuk-sen, ja sen tärkeimpinä sisältöinä pidetään luontokokemuksia ja luonnontietoon liittyvää opetusta. Ympäristökasvatuksen määritelmä on kuitenkin nykyään tätä laajempi. Luonnontiedon ohella ympäristökasvatuksen tärkeitä osia ovat kau-punkikokemukset, kaupunkiympäristöön liittyvä tieto ja elämäntapaan liittyvät pohdinnat. (Raittila 2011, 208.) Ympäristökasvatus ei ole vain toimintatuokioita, vaan sitä tekevät niin lapset kuin aikuisetkin tavallisina päivinä, tavallisten asioi-den parissa. Ympäristökasvatus on elämän kunnioittamista kaikissa sen eri muodoissa, ja sen tärkeimpänä tehtävänä on osaltaan auttaa lapsia luomaan ekologisesti kestävä yhteiskunta ja elämään siinä. (Nykänen & Kinnunen 1992, 37.)

Lapsi hankkii ensimmäiset kokemuksensa, elämyksensä, tietonsa ja taitonsa omasta ympäristöstään (Aho 1987, 179). Näin ollen lasten ympäristökasvatuk-sen lähtökohtana on lasten oma ympäristö, jota opetellaan tuntemaan ja opetel-laan elämään siinä. Pienten lasten ympäristökasvatuksen perusasioita ovat hy-vän ympäristösuhteen luominen, ulkona oleminen ja luonnon huomaaminen. (Rosenberg 1993, 1–3.) Lisäksi Kurttio ja Kurki (1999, 6) mainitsevat, että ym-päristökasvatusta ei voi erottaa muusta kasvatuksesta, vaan kaikki tilanteet,

joissa lasta ohjataan ja kannustetaan muun muassa luovuuteen, huolenpitoon ja säästäväisyyteen ovat myös ympäristökasvatusta.

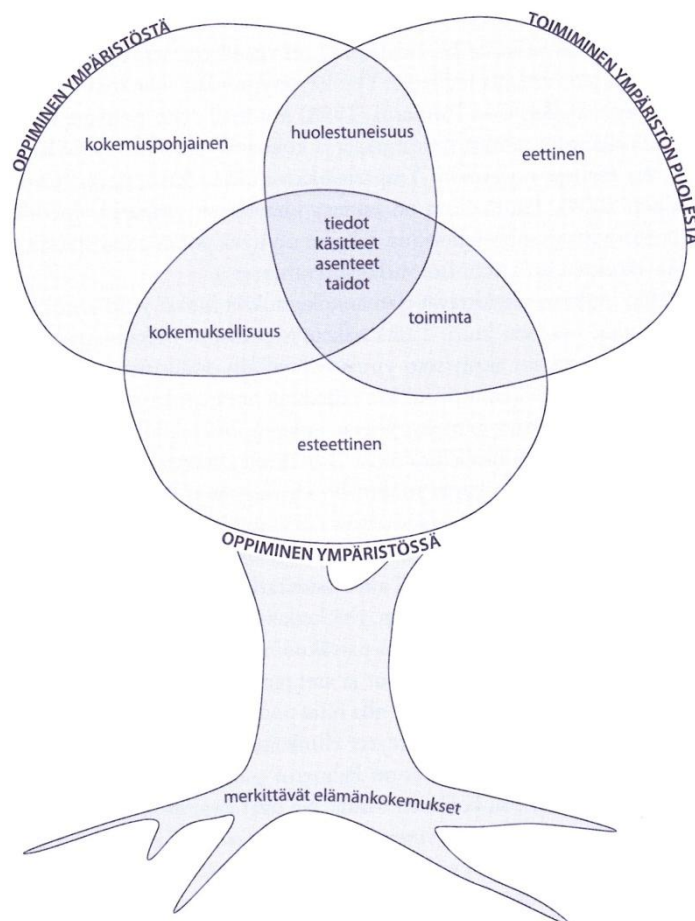
Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatuksen painotus on tuntemisessa, havaitsemisessa, kokemisessa ja oivaltamisessa, sillä jokainen asia on koettava itse ensimmäistä kertaa. Tunnesuhde omaan ympäristöön syntyy varhaislapsuudessa. (Nykänen & Kinnunen 1992, 38.) Lapsuudessa koetut merkitykselliset pienet asiat vaikuttavat päätöksentekoon ja ratkaisuihin tulevaisuudessa (Parikka-Nihti 2011, 55). Ympäristöopiskeluun liittyy erottamattomasti lapsen kasvun ja kehityksen eri alueita: kognitiivisen tietämisen ja ymmärtämisen alue, emotionaalisten elämysten ja kokemusten alue, arvojen ja etiikan alue sekä toiminnallinen alue (Aho 2001, 116).

Päivähoidolla on merkittävä vastuu lapsen ympäristökäsityksen muodostumisesta, koska lapset saavat ensimmäisinä vuosinaan elämän mallin aikuisilta. Aikuisen myönteinen ja tulevaisuuteen uskova maailmankatsomus luo lapsellekin uskoa elämään, vaikka lapsi muovaakin itse omat käsityksensä ympäristöstä ja elämästä. Usko tulevaisuuteen ja usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin antaa lapsille voimia ja taitoja rakentaa hyvää maailmaa tuleville sukupolville. (Rosenberg 1993, 1.)

Ylisuojelevaiset aikuiset turhan usein vieraannuttavat lapsen lähiluonnosta. Luonnosta oppii parhaiten olemalla osa luontoa, ja lapsi on luontaisesti kiinnostunut luonnosta ja sen ilmiöistä. (Parikka-Nihti 2011, 59.) Huomatessaan asioita lapsi kyselee aikuiselta luonnon eliöistä ja elottomista osasista sekä ilmiöistä. Huomaamaan oppiminen edellyttää tilaisuuksia ja se taas toteutuu parhaiten, kun liikutaan paljon ja monenlaisissa olosuhteissa. Pienten lasten ympäristökasvatus on nimenomaan oikeaa tekemistä, toimintaa ja osallistumista, ei kirjaa-tietoa ja luentoja. (Kurtio & Kurki 1999, 22, 7.) On suurelta osin aikuisen päätettävissä, että missä määrin luontoa käytetään hyväksi lapsen kasvatuksessa ja hänen monipuolisen kehityksensä edistämisessä (Aho 1987, 32).

Yksi käytetyimmistä ympäristökasvatuksen teoreettisista malleista on Palmerin (1998) puumalli. Sen mukaan merkittävät elämäkokemukset muodostavat ym-

päristökasvatuksen perustan eli ovat puun juuri. Puun lehvästön muodostaa ympäristökasvatuksen sisältö, joka jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäinen osa on oppiminen ympäristössä, joka perustuu toimintaan ja kokemuksellisuuteen. Toinen osa on oppiminen ympäristöstä, jolla tarkoitetaan empiiristä ympäristön tutkimista ja tiedon hankkimista ympäristöstä. Kolmas osa eli toimiminen ympäristön puolesta pohjautuu vahvaan arvokasvatukselliseen näkökulmaan. Kasvatuksen kannalta on tärkeää huomata, että nämä kaikki kolme kokonaisuutta ovat keskenään yhtä tärkeitä, ja niitä tulisikin toteuttaa tasavertaisesti. (Raittila 2011, 211–217.)

Kuvio 1. Palmerin (1998) puumalli (Raittila 2011, 212).

Ympäristökasvattajan tärkeimmät työvälineet ovat innostus asiaan ja kiinnostus lapseen, ja kasvattajalla tulisi olla suhteellisen hyvät tiedot ympäristöasioista (Kurtio & Tuovi 1999, 9). Ympäristökasvattajan tulisi pohtia omia ympäristöarvojaan, eli niitä mitkä ovat hänen valintojensa ja toimintansa taustalla. Se auttaa huomaamaan mahdollisen ristiriidan tiedon ja toiminnan välillä ja opettaa erottamaan omat todelliset arvot ympäristön tarjoamista. On tärkeää tiedostaa ne arvot, joihin lapsiakin ohjaa. Kasvattaja vaikuttaa lapsiin aina jollakin tavoin, haluamattaankin. Jos kasvattaja ei anna tietoisesti hyvää ympäristökasvatusta, niin antaa hän huonoa. Sen vuoksi aikuisen toimintaa ohjaava käsitys ympäristökasvatuksesta tulee tiedostaa. (Nykänen & Kinnunen 1992, 66, 71.)

3.3 Ympäristökasvatuksessa käytettäviä toimintatapoja

Pienten lasten ympäristökasvatuksessa voidaan käyttää useita toimintatapoja. Leikillä on tärkeä merkitys ympäristön hahmottamisessa ja ideoiden sekä ajattelun kehittämisessä. Lapset käyttävät ajastaan suuren osan puuhailemiseen, eli he löytävät, tutkivat ja järjestelevät esineitä. Sen avulla he enimmäkseen jäsentävätkin fyysistä ympäristöä. (Nykänen & Kinnunen 1992, 54.) Leikit voivat olla rauhallisia tarkkailuleikkejä tai vauhdikkaampia kilpailuja ja pelejä, kaikilla on oma roolinsa ympäristökasvatuksessa. Rakenteluleikit kehittävät ongelmanratkaisukykyä ja omien rajojen hallintaa, ja lapset voivat ottaa leikkeihin mukaan useita eri materiaaleja. Pienet lapset rakastavat kuvitteluleikkejä, kun taas isommat rakentelu- ja sääntöleikkejä. (Nordström 2004, 118.)

Nordström (2004, 118) kirjoittaa, että kaikenikäisille sopivat roolileikit, joissa esitetään ja eläydytään. Ne ovat omiaan perehdyttämään lähiympäristön elämään ja toimintoihin, kun voidaan esimerkiksi leikkiä torikauppiasta ja kaupankäyntiä (Högström & Saloranta 2001, 130). Maasto- ja aarteenetsintäleikeissä käytetään hyväksi ympäristön elementtejä, kuten metsää ja rakennuksia (Nykänen & Kinnunen 1992, 55). Seikkailuleikkejä on helppo toteuttaa maastossa, ja se tarjoaa lapsille samalla mahdollisuuden tutustua ympäristöön ja tutkia sen mahdollisuuksia (Kurtio & Kurki 1999, 54). Monet leikinomaiset toiminnot vah-

vistavat ympäristöopiskelussa havaintojen tekemistä, kuvailua, vertailua, päättelyä ja ongelmanratkaisua (Högström & Saloranta 2001, 129).

Sadut ja tarinat kertovat ympäröivästä maailmasta ja suhteestamme siihen, ja ne opettavat erilaisia suhtautumistapoja ja kulttuurisia arvoja sekä tarjoavat mahdollisuuden eläytyä ympäristökasvatuksen teemoihin. Ympäristökasvatukseen soveltuvia tarinoita löytyy esimerkiksi kansansaduista ja luontokirjallisuudesta. Niitä voi kuitenkin myös kehitellä yhdessä lasten kanssa. Ympäristökasvatuksessa voi käyttää niin kansantaruja kuin nykypäivän uskomuksia. (Nordström 2004, 119.) Kuvien, satujen, laulujen ja elokuvien avulla voi myös tutustua sellaisiin asioihin, joiden kohtaaminen ei oikeasti ole mahdollista (Kurtio & Kurki 1999, 8–9).

Ympäristökasvatuksen toimintatavoista ensiarvoisen tärkeä ja monipuolisin on retkeily. Se voi olla ihan lyhytkin, kuten pieni kävelyretki lähiympäristöön tai koko päivän kestävä reissu jonnekin mielenkiintoiseen paikkaan. Retket antavat mahdollisuuksia havaintojen tekoon, elämyksiin ja tilaisuuksiin kokea, että selviytyy. Lisäksi retkillä harjaantuvat luonnossa liikkumisen taidot, fyysiset perustaidot ja yhteistyövalmiudet. Retkillä on mahdollisuus kiinnittää lapsen huomio luonnon kauneuteen, sillä luonnon kauneuden aistiminen rikastuttaa lapsen elämäkokemusta ja kehittää hänen esteettistä tajuaan. Eväiden syönti luonnon helmassa tarjoaa luontonautinnon. Vakituinen retkipaikka olisi hyvä lapsille, sillä siellä voi seurata luonnossa tapahtuvaa elämää ja muutoksia. (Nykänen & Kinnunen 1992, 56; Kurtio & Kurki 1999, 50–51.) Nordström (2004, 123) mainitsee, että uusia näkökulmia ympäristöön saadaan, kun retkeilyä harrastetaan erilaisissa ympäristöissä, niin rakennetussa kuin rakentamattomassa, ja kaikkina vuodenaikoina ja kaikenlaisessa säässä.

Tutustumiskäynnit erilaisiin kohteisiin, kuten tehtaisiin ja maatiloille ovat hyödyllisiä retkiä, sillä niissä opitaan ymmärtämään ihmisen toimintaa ja vaikutusta ympäristöön (Nykänen & Kinnunen 1992, 56). Ympäristökasvatuksen kannalta avainasemassa ovat kuitenkin spontaanit, pienemmät retket, jotka lähtevät lasten omasta innostuksesta (Kurtio & Kurki 1999, 53). Retkillä ohjaajan tulisi muistaa, että ympäristö ja oppijat ovat pääosassa, joten liikaa puhumista ja ky-

selyä tulisi välttää. Ideana on antaa ympäristön toimia opettajana. (Nordström 2004, 123.)

3.4 Vihreä lippu

Vihreä lippu–ympäristöohjelma on osa kansainvälistä Eco-Schools–ohjelmaa, jossa on mukana noin 50 maata ja yli 35 000 koulua. Eco-Schools käynnistyi 1990-luvun alkupuolella Keski-Euroopassa. (Vihreä Lippu 2012.) Vihreä lippu–ohjelma on suunnattu kouluille ja päiväkodeihin. Sen tarkoituksena on tarjota apua matkaan kohti kestävämpää elämäntapaa ja kehittää ekoarkea sekä lasten ja nuorten osallisuutta. Kouluissa ja päiväkodeissa, jotka ovat mukana Vihreä lippu–toiminnassa, toimitaan ympäristövastuullisesti ja opetellaan vaikuttamisen taitoja. (Joensuu 2004, 146.)

Vihreä lippu–ohjelman periaatteet ovat seuraavat:

- Lapset ja nuoret ovat aktiivisia toimijoita projektien suunnittelussa, toteutuksessa ja tulosten arvioinnissa eli ovat osallisia
- Ympäristökuormituksen vähentäminen
- Kestävän kehityksen kasvatus osana jokapäiväistä arkea
- Jatkuva parantaminen eli pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen kehitys
- Yhteistyö ympäröivän yhteiskunnan kanssa

(Vihreä Lippu 2013).

Vihreä lippu tarjoaa valmiin mallin ja toimintaideoita, kun koulu tai päiväkotihalu laataa laatia kestävä kehityksen suunnitelman. Siinä mukana olevat tahot tekevät arjen ympäristötekoja pitkäjänteisesti, tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. (Joensuu 2004, 146.) Vihreässä lipussa on seitsemän teemaa: vesi, energia, jätteiden vähentäminen, lähiympäristö, kestävä kulutus, yhteinen maapallo ja terve elämä (Vihreä Lippu 2013).

Toiminta aloitetaan jollakin kolmesta perusteemasta, joita ovat vesi, energia tai jätteiden vähentäminen. Jokaista teemaa käsitellään vähintään yhden vuoden ajan toteuttaen kyseiseen aiheeseen liittyviä parannuksia. Vihreä lippu on koko koulun tai päiväkodin hanke tarkoittaen sitä, että lipun saaminen edellyttää ainakin 80 % osallistumista ympäristötyöhön. Lisäksi ohjelmaan osallistuvalla taholla tulee olla ympäristöraati, joka suunnittelee ja ohjaa Vihreä lippu-toimintaa sekä kokoontuu useita kertoja jokaisen projektin aikana. Päiväkodissa raadissa tulee olla aikuisia ja yli 5-vuotiaita lapsia. Kun Vihreän lipun tavoitteissa on onnistuttu, saa päiväkotit tai koulu työstään tunnustukseksi lipputankoon vedettävän vihreän lipun. (Joensuu 2004, 146–147.) Lipun käyttöoikeus on kaksi vuotta, ja käsiteltyään kolmea eri teemaa osallistuja voi hakea siirtoa Kestävälle Vihreä Lippu-tasolle. Sillä tasolla olevat koulut ja päiväkodit ovat vahvasti sitoutuneet ympäristövaikutustensa hallintaan sekä kestävän kehityksen kasvatuksen kehittämiseen. (Vihreä Lippu 2013.)

3.5 Metsämörri-pedagogiikka

Metsämörri- eli skogsmulletoiminta on syntynyt 1960-luvulla Ruotsissa (Nordström 2004, 126). Ruotsalainen Gösta Frohm (26.12.1908–23.9.1999) huolestui kaupungeissa asuvien lasten luontosuhteen tilasta kaupungistumisen myötä, ja hän halusi saada lapset metsiin, kallioille ja vesien äärelle leikkimään. Siten syntyi Metsämörri ja Metsämörrikoulu. (Nikkinen 2000, 11.) Ketunpesän päiväkodissa toinen lastentarhanopettajista käyttää hieman Metsämörri-pedagogiikan elementtejä esikoululaisten ympäristökasvatuksessa.

Metsämörri on metsässä asustava leikki- ja satuhahmo, joka on ystäväystynyt kaikkien eläinten ja lasten kanssa. Se pystyy kertomaan lapsille metsän tapahtumista ja opettaa lapsia suojelemaan luontoa, sillä lapset sisäistävät helpommin sadun ja satuhahmon kautta tulevat ohjeet kuin auktoriteettiasemassa olevalta aikuiselta. Metsämörri voi olla esimerkiksi Mörrin vaatteisiin pukeutunut aikuinen tai Metsämörri-käsinukke. Sitä ei kuitenkaan pidä koskaan käyttää lapsia pelottavalla tavalla. (Nikkinen 2000, 16.) Mörrin näyttää myös mallia pukeu-

tumisen suhteen, sillä on aina säänmukaiset vaatteet eikä sitä haittaa huonokaan sää (Rosenberg, 1993, 38).

Metsämörri-toiminnan tavoitteena on saada lapset kiintymään luontoon oma-kohtaisten kokemusten, elämysten ja aistien avulla. Lisäksi tavoitteena on edistää heidän kasvuaan luonnossa viihtyviksi ja sen rauhaa ja tasapainoa suojeleviksi kansalaisiksi. (Nordström 2004, 126.) Luonnon tulee avautua lapsille jännittävänä ja salaperäisenä seikkailuna, jossa he kokevat olevansa itse mukana. Metsämörri haluaa jakaa lasten kanssa metsän tarjoamat salaiset paikat, mystiset äänet ja jännittävät tuoksut. (Nikkinen 2000, 17.)

Metsäympäristö tarjoaa lapsille paljon, sillä mistään muusta leikkipaikasta ei löydy sellaista salaperäisyyttä ja samanlaisia leikkejä kuin luonnosta. Metsä antaa ainutlaatuisia mahdollisuuksia lapsille hieno- ja perusmotoriikan kehittämiseen. (Nikkinen 2000, 27.)

Metsämörri-toiminnan oppimisnäkemys jakaantuu kolmeen vaiheeseen; löytämisvaiheeseen, tutkimusvaiheeseen ja pohtimisvaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa korostuu lapsen löytämisen riemu, toisessa vaiheessa lapsen havainnointi löytämästään ja viimeisessä lapsen pohtiminen ja kysymysten esittäminen, johon tarvitaan aikuisen apua. Metsämörrikoulussa lasta tuetaan käymään läpi kaikki kolme oppimisen vaihetta, antamatta valmiita vastauksia tai tietopaketteja kesken päättelyprosessin. (Nikkinen 2000, 36–38.)

4 KESTÄVÄ KEHITYS

4.1 Kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa

Kestävä kehitys on osa varhaiskasvatuksessa toteutettavaa ympäristökasvatusta. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kehitystä, jonka pyrkimyksenä on muuttaa yhteiskunnan ympäristöä kuluttavat toimintatavat ympäristöä säästäviin tapoihin. Kestävän kehityksen kasvatuksen tavoitteena on lisätä valmiuksia ja motivaatiota toimia ympäristön ja ihmisen hyvinvoinnin puolesta. Yhteiskunnan tulee kasvattaa ympäristötietoisia ja kestävään elämäntapaan sitoutuneita kansalaisia. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on saada lapsi ymmärtämään, mitä kestävä elämäntapa tarkoittaa, ja edistämään omalla toiminnallaan sitä. (Järvinen ym. 2012, 109–110.)

Kestävä elämä perustuu toisten ihmisten ja koko maapallon kunnioittamiseen; luonnonvaroja on käytettävä säästäen ja oikeudenmukaisesti, jotta niitä riittää tulevillekin sukupolville. Kaikilla ihmisillä tulisi olla samat oikeudet eli pitkä ja terve elämä, kouluttautumisen mahdollisuus, luonnonvarojen käyttö kohtuullisen elintason ylläpitämiseksi, poliittiset vapaudet, taatut ihmisoikeudet ja väkivallalta välttyminen. (Wolff 2004, 23–24.)

Päivähoidossa kestävä kehitys on arkisia pieniä tekoja, ajattelun ja taitojen kasvamista, lapsen kuulemista, oppimisympäristön laajentamista ja toisinaan myös yhteisiä tapahtumia ja tempauksia kestävä kehityksen teemojen ylläpitämiseksi ja ajatusten herättämiseksi. Siihen kuuluu myös avoimuus ja aito vuoropuhelu niin lasten kuin aikuisten kesken. (Parikka-Nihti 2011, 15.)

Kestävän kehityksen määritelmä sisältää ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen näkökulman (Järvinen ym. 2012, 109). Tulkinnot ja painotusalueet kuitenkin vaihtelevat; toiset asettavat luonnonympäristön säilyvyyden tärkeämmäksi kuin taas joku toinen korostaa demokratian ja tasa-arvon kehitystä (Parikka-Nihti 2011, 12).

4.2 Ekologinen kestävä kehitys

Ekologisen kestävyys haasteita ovat ilmastonmuutoksen hidastaminen, biologisen monimuotoisuuden turvaaminen ja luonnonvarojen kestävä käyttö (Järvinen ym. 2012, 109). Ilmastonmuutoksen hidastuminen ekosysteemien sietämälle tasolle vaatii sen, että päästöt vähentyvät nykytasosta. Biologisen monimuotoisuuden köyhtyminen on seurausta luonnonympäristön muuttamisesta ja haitallisten aineiden päästöistä, jotka vahingoittavat luonnon toimintajärjestelmiä. Näin ollen se johtaa eliölajien ja elinympäristöjen vähentymiseen ja uhanalaistumiseen. Luonnonvarojen käyttöä ja ympäristöä kuormittavia tuotanto- ja kulutustapoja pitää muuttaa, jotta biologinen monimuotoisuus saadaan säilytettyä. Lisäksi se edellyttää yhteistyötä kehittyneiden ja kehitysmaiden välillä. (Wolff 2004, 24.)

4.3 Taloudellinen kestävä kehitys

Taloudellisen kestävyys tavoitteena on luonnonvarojen ja energian käytön minimointi ja ympäristövastuullisuus kuluttamisessa. Taloudellinen kestävyys edellyttää sitä, että palveluita ja tavaroita tuotetaan niin, että ympäristöä rasitetaan entistä vähemmän. (Järvinen ym. 2012, 110.) Kestävä talous luo perustan kansalliselle hyvinvoinnille ja sosiaaliselle kestävyydelle, ja siinä investoidaan inhimilliseen pääomaan (Wolff 2004, 24). Lisäksi kestävä talous helpottaa kohtaamaan vastaantulevia haasteita, kuten väestön ikääntymisestä aiheutuvia sosiaali- ja terveyskulujen kasvua (Laininen ym. 2006).

Kulutus päätöksiin vaikuttamisessa avainasemassa ovat kuluttajien ja markkinoiden ympäristötietoisuuden lisääminen. Lisäksi on tärkeää ohjata kuluttajat ekologisesti kestäviin valintoihin ja sisällyttämällä tuotannon ja kulutuksen elinkaaren aikaiset ympäristö- ja terveysvaikutukset hintoihin. (Laininen ym. 2006.)

4.4 Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävä kehitys

Sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyys tavoitteena on hyvinvoinnin edellytysten siirtyminen sukupolvelta toiselle (Järvinen ym. 2012, 109). Sosiaalisen kestävyys suuria haasteita maailmanlaajuisesti ovat jatkuva väestönkasvu, köyhyys, ruoka- ja terveydenhuolto, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä koulutuksen järjestäminen. Näillä haasteilla on merkittäviä vaikutuksia myös ekologiseen ja taloudelliseen kestävyys ja niihin vastaaminen vaatii suuria ponnistuksia sekä yksittäisiltä valtioilta että kansainväliseltä yhteisöltä. (Ympäristöministeriö 2013.)

Muun muassa työttömyys, syrjäytyminen ja sosiaalisten erojen kasvu, väestöryhmien ja alueiden välinen eriarvoisuus, maassamuutto ja väestön ikääntyminen ovat sosiaalisen kestävyys haasteita kansallisella tasolla. Haasteiden kohtaamisessa on merkittävää vahvistaa yhteiskunnan toimijoiden yhteisiä oppimis- ja kehittämisprosesseja, jotka lisäävät kykyä kohdata kestävä kehityksen muutoksia ja lisäksi kehittää kansalaisten mahdollisuuksia omaehtoiseen toimintaan, osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Myös paikallisen kestävä kehityksen toiminnan edistäminen on tärkeää. (Laininen ym. 2006.)

Sosiaalinen kestävyys yksilötasolla tarkoittaa esimerkiksi edellytyksien luomista elämänhallinnalle, omakohtaiselle vastuunotolle, kestävien elämäntapojen tavoittelulle, oman toiminnan merkityksen ja vaikutusten ymmärtämiselle ja oppimiselle. Siihen voidaan luoda edellytyksiä kasvatuksella, koulutuksella ja osallistumismahdollisuuksia tarjoamalla. (Laininen ym. 2006.)

Kulttuuriseen kestävyys kuuluu erilaisten kulttuuristen ryhmien identiteetin ja elinvoimaisuuden vahvistaminen. Siihen voidaan vaikuttaa vaalimalla alueellisia ominaispiirteitä, kuten kansanperinnettä, maisemaa ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia ja elinympäristöjä. (Wolff 2004, 25.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni aihe eli ympäristökasvatus oli lähtöisin omasta kiinnostuksestani. Opinnäytetyöni keskeinen tavoite on saada päiväkodissa toteutettava ympäristökasvatus enemmän esille ja suurempaan arvoon, jotta tiedostettaisiin sen merkitys varhaiskasvatuksessa. Jo lasten olisi hyvä ymmärtää luonnon arvo ja kestävän kehityksen merkitys sekä se, että miten asioihin voi itse vaikuttaa pienestä pitäen. Tein tutkimukseni Sateenkaari Koto ry:n päiväkodin, Ketunpesän, henkilökunnan näkemyksistä. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten Ketunpesän työntekijät ymmärtävät käsitteen ympäristökasvatus?
2. Miten ympäristökasvatus toteutuu Ketunpesän päiväkodissa?
3. Miten Ketunpesän päiväkotiryhmä pyrkii kestävään kehitykseen?
4. Mitä mieltä työntekijät itse ovat ympäristökasvatuksesta ja kestävästä kehityksestä?

5.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston hankinta

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, ja siihen sisältyy ajatus todellisuuden moninaisuudesta. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 161.) Tutkija haluaa silloin yleensä selvittää, että kuinka toiset ihmiset ajattelevat, tuntevat tai käsittelevät joitain tiettyjä kysymyksiä tai ongelmia (Warren & Karner 2005, 118). Kvalitatiivinen tutkimusote soveltuu erityisen hyvin käytettäväksi silloin, kun ollaan kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista eikä niinkään niiden yleisluontoisesta jakaantumisesta (Metsämuuronen 2009, 215–220). Kiviniemi (2010, 70) kuvailee laadullista tutkimusta prosessiksi, jossa aineistonkeruun väline on inhimillinen eli tutkija itse. Siten aineistoon liittyvät nä-

kökulmat ja tulkinnat voivat kehittyä tutkijan tietoisuudessa tutkimusprosessin edetessä.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleisimmin käytettäviä aineistonkeruun perusmenetelmiä ovat erilaiset haastattelut, havainnointi ja monenlaiset valmiit dokumentit, kuten omaelämäkerrat, päiväkirjat sekä muistelmät (Hirsjärvi ym. 2007, 199–212). Valitsin oman tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun. Koin, että haastatteluilla saan parhaiten vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Haastattelin Ketunpesän työntekijöitä selvittääkseni heidän näkemyksiään ympäristökasvatuksesta. Päiväkoti on melko pieni ja siellä on vain seitsemän työntekijää. Yksi heistä on laitospulainen, joten jätin hänet sen vuoksi haastateltavien joukosta pois. Lisäksi yksi lastenhoitajista on muuttanut Suomeen muualta eikä hän puhu kovin hyvää suomen kieltä, joten en myöskään haastatellut häntä. Haastattelun tekeminen englannin kielellä olisi ollut varmasti melkoisen työläs. Lopulta haastattelin siis viittä päiväkodin työntekijää; lastentarhanopettajaa, joka on myös päiväkodin johtaja, sosionomia ja kolmea lastenhoitajaa. Kaikki haastateltavat olivat naisia.

Yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa Suomessa on mitä todennäköisimmin haastattelu. Haastattelu on eräänlaista keskustelua, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. (Eskola & Suoranta 2003, 85.) Lisäksi haastattelulla on tietty päämäärä, johon haastattelun kautta pyritään ja tutkimushaastattelua ohjaa tutkimuksen tavoite (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23).

Haastattelu on hyvin joustava menetelmä, jonka ansiosta se sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelun etuihin kuuluu lisäksi se, että haastattelutilanteessa on mahdollista suunnata tiedonhankintaa, koska silloin ollaan kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Lisäksi on mahdollista saada esiin vastausten taustalla olevia motiiveja. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 34, 42.) Haastattelun huonoihin puoliin kuuluu esimerkiksi se, että haastattelu vie aikaa. Lisäksi haastattelujen teko vaatii huolellista suunnittelua ja kouluttautumista haastattelijan rooliin ja tehtäviin, mikä vie myös aikansa. Haastattelun luotetta-

vuotta voi heikentää se, että haastatteluissa on taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. (Hirsjärvi ym. 2007, 201.)

Seuraavaksi pohdin, että miten toteutan haastattelut käytännössä. Hirsjärvi ym. (2007, 203–204) selventävät, että strukturoidussa haastattelussa käytetään apuna lomaketta, jossa kysymysten sekä väitteiden muoto ja esittämisjärjestys on täysin ennalta määrätty. Avoimessa haastattelussa vuorostaan haastattelija selvittää haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, tunteita ja käsityksiä sitä mukaa, kuin ne tulevat vastaan keskustelun kuluessa. Se on hyvin lähellä keskustelua, ja vaatii enemmän taitoja kuin muut haastattelun muodot.

Päädyin teemahaastatteluun, ja tutkimukseni koostuukin viidestä teemahaastattelusta. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelulle tyypillistä on, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 2009, 208.) Teemahaastattelu sopii hyvin käytettäväksi tilanteissa, joissa kohteena ovat intiimit tai arat aiheet tai joissa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita, kuten arvostuksia, ihanteita ja perusteluja (Metsämuuronen 2009, 247). Se tuo tutkittavien äänen kuuluviin ja teemahaastattelu ottaakin huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, kuten myös se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 2010, 48).

Toteutin haastattelut siis teemahaastatteluilla, koska koin sen sopivammaksi tähän tarkoitukseen ja vastaavan parhaiten tavoitteitani. Haastattelu voidaan toteuttaa yksilöhaastatteluna, parihaastatteluna tai ryhmähaastatteluna. Tutkijan on itse pohdittava, että millä haastattelumenettelyllä saisi todennäköisimmin parhaimman tuloksen. Valintaan vaikuttaa ennen kaikkea se, että mikä on tutkimuksen aihe ja keitä haastateltavat ovat. Tavallisin tapa on kuitenkin tehdä yksilöhaastatteluja, ja ne saattavat tuntua aloittelevastakin tutkijasta helpoimmin toteutettavilta. (Hirsjärvi ym. 2007, 205; Hirsjärvi & Hurme 2010, 61.) Päätin toteuttaa haastattelut yksilöhaastatteluina. Ennen haastatteluiden tekemistä laadin haastattelukysymykset pitäen tutkimuskysymykseni koko ajan mielessäni. Pyrin tekemään yksinkertaisia kysymyksiä ja koetin laittaa ne suunnilleen järjes-

tykseen teemojen mukaan. Olin Ketunpesän päiväkodissa harjoittelussa huhtitoukokuussa 2013 kuusi viikkoa. Sovin haastatteluista jokaisen työntekijän kanssa henkilökohtaisesti, ja toteutin haastattelut toukokuun aikana päiväkodin tiloissa.

Valmistauduin jokaiseen haastatteluun ottamalla niihin mukaan haastattelukysymykset, nauhurin, paperia ja kynän. Vaikka nauhoitin haastattelut, tein samalla muistiinpanoja varmuuden vuoksi. Hirsjärvi & Hurme (2010, 92) ovat sitä mieltä, että pyrittäessä mahdollisimman luontevaan ja vapautuneeseen keskusteluun, olisi haastattelijan pystyttävä toimimaan ilman kynää ja paperia. Itse en kuitenkaan kokenut muistiinpanojen tekemistä ongelmaksi.

Haastattelut tein päivällä, yleensä lasten päiväuniaikaan. Haastattelupaikkoina toimivat sekä ruokasali että toimisto, joka oli samoissa tiloissa, missä lapset nukkuivat päiväunensa. Warren ja Karner (2005, 132) painottavat, että haastattelupaikkana pitäisi suosia tilaa, joka on hiljainen ja tavallisesti häiriötön. Haastattelut olivat helpointa suorittaa päiväkodissa ja työpäivän aikana, vaikka täysin hiljaista paikkaa tiloista ei löytynytäkään. Haastattelijan ja haastateltavan tulisi nähdä toistensa ilmeet ja eleet (Hirsjärvi & Hurme 1988, 61). Istuimme haastateltavan kanssa vastakkain, ja nauhuri oli välissämme olevalla pöydällä. Warren ja Karner (2005, 133) toteavatkin, että tavallisin haastattelutilanne on sellainen, jossa haastattelijat ja haastateltavat istuvat vastakkain välissään pöytä, jolla on nauhuri. Lähes joka kerta joku toinen työntekijä tai joku lapsista keskeytti haastattelumme hetkeksi. Keskeytys ei kuitenkaan missään tilanteessa ollut pitkä, ja pääsimme nopeasti jatkamaan haastattelua. Haastattelutilanteissa esitin etukäteen laatimani kysymykset ja tarvittaessa tein haastattelun kuluessa lisäkysymyksiä tai tarkentavia kysymyksiä. Haastattelut olivat kestoaltaan 25–35 minuuttia.

5.3 Aineiston analyysi

Ennen kuin aineisto voidaan varsinaisesti analysoida, on se saatettava sellaiseen muotoon, että analysoiminen on mahdollista. Useimmiten haastattelut litte-

roidaan eli kirjoitetaan puhtaaksi. (Metsämuuronen 2009, 254.) Päätelmiä tai teemojen koodaamista voidaan tehdä myös suoraan tallennetusta aineistosta (esimerkiksi ääninauhoilta tai videonauhoilta), jolloin aineistoa ei kirjoiteta tekstiksi. Se tapa on silloin mahdollinen, kun haastateltavia on vain muutamia ja haastattelut eivät ole kestäneet pitkään. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 138.) Dokumentoin oman aineistoni litteroimalla. Kirjoitin lähes sanatarkasti kaiken sanotun, mutta nimet ja muut yksityisyyttä uhkaavat seikat jätin tekstistä pois. Yhden haastattelun litteroimiseen meni aikaa useita tunteja, ja kuuntelin nauhoituksen useaan kertaan litteroinnin aikana. Hirsjärvi ja Hurme (2010, 140) toteavatkin, että monien mielestä eniten sitkeyttä vaativa ja aikaa vievä vaihe haastattelututkijan työssä on haastatteluiden litteroiminen, sillä sanasta sanaan kirjoittaminen on työlästä ja hidasta. Litteroitua Microsoft Word – ohjelmalla kirjoitettua tekstiä tuli yhteensä 34 sivua kirjainkoon ollessa 12 ja fontin Arial.

Käytin aineiston analyysissä teemoittelua. Se on luonteva etenemistapa teema-haastatteluaineiston analysoimisessa. Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 173) mukaan teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan sellaisia aineistoista nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. He kertovat myös, että piirteet saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin ja onkin odotettavaa, että ainakin lähtökohtateemat nousevat esiin. Aineistosta nostetaan esille tutkimusongelmaa valaisevia teemoja, eli siten on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Tekstin joukosta on vain ensin pyrittävä löytämään ja sen jälkeen erottelamaan tutkimusongelman kannalta olennaiset asiat. (Eskola & Suoranta 2003, 174.)

Olin laatinut selkeät tutkimuskysymykset, joten se helpotti analysoimista teemoittelu–menetelmällä. Lähdin liikkeelle siitä, että muodostin tietokoneelle neljä tiedostoa eli yhden kullekin tutkimuskysymykselleni. Yksi tutkimuskysymyksistä oli jokaisessa pääotsikkona ja sen alle laitoin teemaan liittyen pienempiä kysymyksiä. Kysymykset tulivat suoraan haastattelurungostani. Sen jälkeen aloin käydä läpi litteroitua aineistoa ja etsiä sieltä kuhunkin teemaan liittyviä vastauksia. Järjestelin aineiston siis teemoittain, minkä myös Eskola (2010, 189) kuvaillee ensimmäiseksi tehtäväksi. Lisäksi hän toteaa, että aineistoa ei siinä vai-

heessa karsita, vaan järjestetään uudelleen. Kaikki vastaukset eivät välttämättä sopineet minkään teeman alle. Kunkin vastaajan vastaukset laitoin eri väreillä erottaakseni ne tekstimassasta.

Teemoittamista seuraa analyysivaihe, jolloin tutkija lukee aineistonsa useaan kertaan ja esittää siitä tulkintansa. Analyysillä pyritään aineiston tiivistämiseen. Sen jälkeen aineistosta on poimittava tärkeimmät kohdat, ja laadullisessa tutkimuksessa se tarkoittaa yleensä mielenkiintoisimpien kohtien poimimista. (Eskola 210, 191–193.) Itse hain vastauksista sekä yhtenäisiä että eroavia piirteitä ja yleisesti mielenkiintoisia kohtia. Olen liittänyt kirjoittamiini tuloksiin haastateltavien vastauksista lyhyitä lainauksia. Eskolan ja Suorannan (2003, 180) mukaan sitaatit auttavat lukijaa tekemään arviointia siitä, ovatko tutkijan tekemät tulkinnot järkeviä.

6 TULOKSET

6.1 Ympäristökasvatus-käsitteen ymmärtäminen

Ihan ensimmäiseksi halusin tietää, että miten Ketunpesän työntekijät ymmärtävät ympäristökasvatus-käsitteen, ja mitä se heidän mielestään sisältää. Enemmistö vastaajista ymmärsi ympäristökasvatuksen siten, että se on ympäristön tärkeyden opettamista lapsille ja samalla siitä huolehtimaan opettamista, jotta ympäristöstä pääsevät tulevatkin sukupolvet nauttimaan. Lisäksi ympäristökasvatus sisältää samojen vastaajien mielestä lähiympäristöön tutustuttamisen ja siellä olemisen sekä opettamisen siihen, että luontoa ei saa roskata.

Lapsille opetetaan sitä, että miten se ympäristö on tosi tärkeää ja miten tärkeä on siitä pitää huolta ja et sitä jää sitte muillekin, tulevillekin lapsille. H1

Yksi vastaajista ymmärsi ympäristökasvatuksen siten, että lapsille puhutaan kestävästä kehityksestä ja kierrättämisestä. Lisäksi hänen mielestään siihen kuului luonnon materiaalien ja kierrätettyjen materiaalien käyttäminen. Toisenkin vastaajista mainitsi kierrätysmateriaalien käytön. Yhden vastaajan mielestä ympäristökasvatus on luonnollinen tapa tehdä työtä ja, että se nivoutuu ihan kaikkeen muuhun hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen.

Se olis semmonen luonnollinen tapa tehdä tätä työtä, et se olis siellä mukana... aina. H3

Kaksi vastaajista koki, että ympäristökasvatus sisältää luontoon ja lähimetsään tutustuttamisen lisäksi kaupunkimiljööseen tutustuttamisen ja siellä liikkumisen. Toinen heistä lisäksi koki, että liikkumalla ja hyödyntämällä kaikkia lähellä olevia ympäristöjä ja maastoja opitaan sekä olemaan ja käyttäytymään siellä että pitämään siitä huolta.

Lähiympäristössä liikkumisen, olemisen, luonnon seuraamisen, vuodenaikojen seuraamisen vuoden aikana, mitä siinä tapahtuu. H5

6.2 Ympäristökasvatuksen toteutus

Seuraavaksi kysyin ympäristökasvatuksen toteuttamisesta. Kaikki haastateltavat kertoivat, että Ketunpesän päiväkodissa käytetään kierrätys- ja luonnonmateriaaleja askartelussa, tehdään retkiä eri paikkoihin ja ulkoillaan sekä liikutaan paljon metsässä. Yksi vastaajista kertoi, että useat teatteriesitykset, joita he ovat käyneet katsomassa lasten kanssa, ovat olleet luonnonsuojeluaiheisia. Yksi vastaajista kertoi kehittäneensä metsämörri-pedagogiikasta hieman omanlaisensa version, Oiva-oravan, joka välillä tulee lapsille kertomaan ja opettamaan jotain luonnosta.

Paljonhan me askarrellaan ja niinku kierrätysmateriaaleista ja saaduista materiaaleista... H2

Paljonhan me liikutaan ja retkeillään just, sen pääpaino ei välttämättä ole pelkäämistä siinä retkessä ja sen retken kohteessa, vaan siinä just miten sinne turvallisesti mennään ja aina keskustellaan liikenteessä liikkumisesta. H5

Kaikkien vastaajien mielestä heillä toteutettavan ympäristökasvatuksen määrä on sopiva. Enemmistö haastateltavista kuitenkin koki, että erilaisia käytännön kokeita voisi olla enemmän. Lapset voisivat esimerkiksi tutkia veden erilaisia olomuotoja. Kaksi vastaajista taas kaipasi enemmän draamaa ja musiikkia ympäristökasvatuksen toteuttamiseen. Yhden vastaajan mielestä Vihreä lippu pitäisi tuoda konkreettisemmin esille, jotta se tulisi tutummaksi myös lasten vanhemmille. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että minkäänlaista ympäristökasvatusta ei tarvitsisi olla heillä vähemmän.

Kysyessäni, että kuinka työntekijät kehittäisivät ympäristökasvatusta Ketunpesän päiväkodissa, jokainen vastaajista löysi jotain kehitettävää. Kahden haastateltavan mielestä ympäristökasvatus voisi olla monipuolisempaa. Toinen heistä sanoi, että askartelussa se on monipuolista, mutta monipuolisuus voisi näkyä muussakin toiminnassa. Toinen heistä vuorostaan oli sitä mieltä, että ohjattuja tuokioita voisi olla enemmän ja metsään mentäessä voisi laatia jotain tavoitteita lapsille. Tavoite voisi olla vaikka löytää jokin tietty asia metsästä. Yhden vastaajan mielestä olisi erittäin kiva, jos päiväkodilla olisi oma komposti, jota lasten

kanssa yhdessä hoidettaisiin tai mahdollisuus istuttaa vihanneksia pihapiiriin. Päiväkodilla ei kuitenkaan ole siihen sopivaa tilaa.

Kyllähän siitä sais varmaan varmasti monipuolisempaakin mitä se tällä hetkellä on... H4

Kysyin myös lasten suhtautumisesta ympäristökasvatukseen. Lähes kaikkien haastateltavien mielestä lapset ovat olleet innostuneita ja kiinnostuneita ympäristökasvatuksesta. Yksi haastateltavista muistutti, että kuinka omalla asenteella on paljon merkitystä. Jos itse on aidosti innostunut siitä mitä tekee, niin kyllä lapset tulevat siihen mukaan.

Kyllähän he ovat kiinnostuneita mistä vaan oikeastaan mihin vaan niinku joku saa kimmokkeen ja muut ovat ihan innoissaan siellä perässä. H1

Kyl täällä mun mielestä tosi hyvin ylipäättään lapset osallistuu ja tykkää. H4

Kahden vastaajan mielestä ympäristökasvatus on heillä hyvin itsestään selvää ja arkeen kuuluvaa. Toinen heistä mielti, että tietävätkö lapset edes, että heitä ikään kuin ympäristökasvatetaan. Lapset voivat vain ajatella, että se on osa päiväkodin arkea.

Et mä aattelen niin, et he enemmänkin aattelee, et se on osa tätä meidän arkea ja sen kuuluu olla osa tätä arkea. H5

Haastateltavien mukaan lapset pitävät eniten retkistä ja teatterireissuista sekä asioiden itse tekemisestä. Lasten askartelemat ”pahvilaatikkotalot” ja ”maitopurkkilinna” ovat olleet erittäin suosittuja yhden vastaajan mukaan. Kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että ei ole mitään sellaista, mistä lapset eivät olisi innostuneet. Kolme vastaajaa taas koki, että pelkästä keskustelusta lapset eivät niinkään innostu ja esimerkiksi kierrättämisestä kerrotut asiat eivät jääneet kaikkien lasten mieleen.

Ei mul tuu mieleen sellasta mistä he ei eivät olis olleet niin kauhean kiinnostuneita. H1

Olin myös kiinnostunut tietämään, että miten lasten vanhemmat ovat suhtautuneet ympäristökasvatukseen ja ovatko työntekijät kokeneet, että heiltä olisi tullut sen suhteen jotain vaatimuksia. Kysyessäni siitä jokainen vastaaja kertoi, että vanhemmat arvostavat heidän ideologiaa ja pitävät siitä. Moni vanhempi on jopa valinnut Ketunpesän päiväkodin lapsensa hoitopaikaksi juurikin siellä toteu-

tettavan ympäristökasvatuksen vuoksi, sillä monella perheellä on jo valmiiksi vihreät arvot. Kukaan vastaajista ei ole kokenut, että vanhemmilta tulisi jotain vaatimuksia päiväkodissa tapahtuvan ympäristökasvatuksen suhteen. Yksi haastateltavista tosin kertoi, että muutamia ehdotuksia on tullut sellaisilta perheiltä, jotka käyvät itsekkin paljon luonnossa. Heiltä on tullut ehdotuksia esimerkiksi siitä, että missä paikoissa lasten kanssa voisi käydä tai vihjattu asioista, joihin voisi kiinnittää enemmän huomiota.

Hyvin paljon vanhemmat on tukenut siinä kaikessa ympäristökasvatuksessa ja me ollaan saatu lahjoituksena niinku askartelujuttuja. H4

Näkyä niinku myös lapsista, et heidät on tuotu tänne oppimaan myös sitä ympäristökasvatusta ja niitä vihreitä arvoja... H4

6.3 Kestävään kehitykseen pyrkiminen

Sateenkaari Koto ry liittyi Vihreä lippu–ympäristöohjelmaan vuonna 2012, eli harjoitteluni aikaan liittymisestä oli kulunut noin vuosi. Kysyessäni, että miten toiminta lähti käyntiin, se sai aikaan melko ristiriitaisia vastauksia. Kahden vastaajan mielestä Vihreä lippu tuntui tuottavan aluksi henkilökunnalle paljon lisää töitä, ja siksi oli aiheuttanut muutosvastarintaa. Kolmen vastaajan mielestä (joista yksi tosin tuli töihin vasta syksyllä 2012) toiminta oli lähtenyt ihan hyvin käyntiin. Muutama vastaajista kertoi, että ensimmäisenä olleeseen vesiteemaan liittyen on tehty paljon askarteluita ja muutakin toimintaa sen tiimoilta. Yhden vastaajan mielestä Vihreä lippu-ohjelmassa on se ristiriita, että kun sitä lähtee toissaan tekemään, niin samalla se voi olla muusta tärkeästä toiminnasta pois.

Se aiheutti aluks sellasta kauheeta muutosvastarintaa, koska meistä tuntuu siltä, että se tuo niinku lisää työtä meidän jo valmiiksi niinku semmoseen arkeen, missä on niitä elementtejä. H1

Ketunpesässä Vihreän lipun ensimmäinen teema oli vesi, eli tavoitteena oli vähentää veden käyttöä 20 %:lla. Kysyessäni, että millä käytännöillä siihen on päiväkodissa pyritty, vastaukset olivat hyvin yhtenäiset. Lasten kanssa oli heti alussa opeteltu, että miten kädet pestään vettä säästäen, ja lapset suorittivat käsienpesudiplomit. Päiväkodin kaikki hanat ja wc-pöntöt on säädetty kulutta-

maan vähemmän vettä. Lisäksi astioita ja pyykkiä pestään vain täysinä koneellisia ja käsin tiskatessa pyritään välttämään juoksevan veden käyttöä.

Niitä käsienpesudiplomeja tehtiin tosiaan, et lapset käyttäis vähemmän vettä, kun he pesevät käsiään ja sama se, ettei vessaa vedetä kuin kerran. H1

...Pyritään kaikkea turhaa veden lutraamista välttämään. H2

Konkreettista veden kulutusta ei Ketunpesässä kuitenkaan voida saada selville, koska siellä ei ole omaa vesimittaria. Päiväkoti on kerrostalon tiloissa, joten siellä on vain taloyhtiön yhteinen vesimittari.

Melkein jokaisen haastateltavan mielestä ainakin osa lapsista on sisäistänyt tavoitteen. Sitä pitäisi kuitenkin kerrata usein ja säännöllisesti, sillä tavoite ei kuitenkaan pysy kaikilla mielessä kovinkaan pitkään. Osa erityisesti vanhemmista lapsista on sisäistänyt tavoitteen todella hyvin, ja voivat välillä jopa toisistaankin muistuttaa sen tiimoilta.

Eihän noi lapset siihen oikeen voikaan muuten vaikuttaa, kun sillä miten usein he vetää sitä vessaa ja miten paljon he juokuttaa vettä. H1

Mun mielestä osa lapsista niinku tosi hyvin, esimerkiks kun osa pesee käsiä, ni ne muistaa aina sammuttaa hanan siksi aikaa, kun saippuoi eikä juokse silleen turhaan. H2

Lisäksi olin kiinnostunut kuulemaan, että ovatko työntekijät itse sisäistäneet tavoitteen vähentää veden käyttöä ja miten se näkyy päiväkodin arjessa. Lähes kaikki vastaajista kertoivat, että ovat sisäistäneet tavoitteen. Yksi heistä tosin sanoi olleensa toiminnan alettua tarkempi. Esimerkkinä hän kertoi sen, että kuinka alussa astioita tiskatessa vielä laski erikseen huuhteluveden, mutta nyt toisinaan on juoksevakin vesi ollut päällä. Kaksi haastateltavista kertoi, että kuinka jotkut käytännöt ovat jo ihan arkipäiväisiä asioita.

No kyllähän sitä itekin just tiskatessa niinku että pyrkii vähentämään sitä juoksevan veden käyttöä. H2

Sillon käytiin syksyllä läpi niitä tavoitteita ja sitä, että miten niihin pyritään, ni kyllä niissä on kuitenkin koittanut. Et ne on niin arkeen sulautuneita asioita jo pikkuhiljaa. H4

Kysyin, että olivatko työntekijät tietoisia siitä, että onko toiminta siirtynyt lasten kotiin. Kaksi vastaajista muisteli, että käsienpesudiplomista oli ollut puhetta lasten kotona. Yksi vastaajista uskoi, että toiminta on enemmän päiväkotiin kuulu-

va asia, eikä niinkään kodin. Hän myös uskoi, että perheille ei ole edes mennyt kovin paljon tietoa Vihreän lipun tiimoilta. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että yhdessä perheiden kanssa toteutettavia projekteja voisi olla enemmän.

...vanhemmista on hirveen kiva, että me ollaan mukana tämmösessä projektissa, mut et en osaa sanoa, että oisko se näkynyt sit kotona kauheesti. H4

6.4 Työntekijöiden arvot ja asenteet

Ihan ensimmäiseksi olin kiinnostunut tietämään, että mitä työntekijät oikeasti ajattelevat Vihreä lippu-ohjelmasta ja kuinka tyytyväisiä ovat siihen, että Saateenkaari Koto ry liittyi siihen. Kaikkien haastateltavien mielestä Vihreässä lipussa on taustalla hyvä ajatus. Kolmen työntekijän mielestä se on kuitenkin hyvin työläs eli työllistää paljon henkilökuntaa. Yksi vastaajista oli vuorostaan sitä mieltä, että esimerkiksi käytäntöihin kuuluva raporttien kirjoitus ei ole kovinkaan suuri työ eikä hän muullakaan tavoin kokenut ohjelmaa työläänsä. Yksi haastateltavista uskoo, että ohjelma on stressitekijä sille, joka siitä on vastuussa. Tai ainakin tuo hänelle paineita. Sen lisäksi, että pitää kirjoittaa raportti tiettyyn päivämäärään mennessä, niin sen jälkeen joutuu jännittämään, että millaista palautetta siitä tulee. Hänen mielestään myös ohjelman tuoma kilpailun tuntu latis-
taa hienoa ajatusta.

Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että Vihreä lippu vaatii oikeasti motivoitunutta henkilökuntaa toimiakseen, jotta siitä olisi oikeasti hyötyä ja iloakin. Kaikkien haastateltavien mielestä ohjelma toimii päiväkodissa. Tosin yksi heistä sanoi myös, että ohjelma tuottaa paljon ylimääräistä työtä nimenomaan päivähoitoa ajatellen eikä siten ole ihan toimiva kokonaisuus. Hänen mielestään ohjelmaa pitäisi keventää ainakin jonkin verran ja joitakin sen elementtejä miettiä tarkemmin.

Et niinku siinä on hyvä ajatus, mut musta se tuo ehkä vähän turhaan semmosta painetta. H1

Et musta tää on vaan hieno juttu, et kannustetaan yhteisöjä ja päiväkoteja ja kouluja vihreempään arkeen. H4

Se tuo äärettömän hyviä arvoja päivähoitoon lapsille ja aikuisille ihan oikeasti, mutta sitä pitäis pystyä keventämään sitä itse ohjelmaa, niin et sä pääset niihin tavoitteisiin niinku pikkasen vähemmällä. H5

Pyytäessäni haastateltavia arvioimaan 1–5 asteikolla tyytyväisyyttään siihen, että Sateenkaari Koto ry:n päiväkodit liittyivät Vihreä lippu-ohjelmaan, keskiarvoksi tuli 3,8. Kaikki vastaajat näkivät liittymisen hienoja ja tärkeänä asiana. Lisäksi kahden vastaajan mielestä ohjelman tuoma markkina-arvo on hyvä asia.

Mun mielestä vois näitä samoja asioita käydä läpi ilman, et siinä on sitä kilpailun tuntua. H1

Vaikka on työlästä ja ei oo niin silleen lähinnä omaa sydäntä, niin kyllä mä kuitenkin koen, että se on niinku tärkeä juttu. H2

Ei mulla ole mitään pahaa sanottavaa, mun mielestä tää on tärkeä projekti ja ihan kiva tätä on tehdä. H3

Halusin tietää, että miten tärkeänä osana haastateltavat yleisesti pitävät ympäristökasvatusta varhaiskasvatuksessa. Kaikkien vastaajien mielestä se on tärkeä osa, mutta yhden mielestä se tulee koko ajan kasvavassa määrin isommaksi ja tärkeämmäksi osa-alueeksi. Lisäksi yksi haastatelluista vastasi, että se on yksi tärkeimmistä päivähoiton arvoista.

Kyllä se on mun mielestä tärkeä osa. H2

...mun mielestä ympäristökasvatuskin on semmonen juttu, minkä pitäis kulkea ihan jokaisen työntekijän mukana koko ajan. H3

...mä pidän sitä niinku yhtenä tärkeimmistä päivähoiton arvoista. H5

Kaikki vastaajat kokivat ympäristökasvatuksesta olevan paljon etuja lapsille. Heidän mielestään lapset oppivat siten olemaan ja liikkumaan luonnossa sekä kunnioittamaan sitä. Yksi haastateltavista sanoi, että näkee ympäristökasvatuksen olevan yksi tapa kasvattaa lapsia globaalimpaan maailmankatsomukseen. Kun lapsi oppii huolehtimaan lähiympäristöstä, niin hänen on myös helpompi huolehtia lähellä olevista ihmisistä. Lisäksi jos lapsi oppii kantamaan vastuun ympäristöstä, niin sen seurauksena maapallo säilyisi tulevillekin sukupolville. Tämä asia oli kyseisen vastaajan mielestä se kaikkein tärkein asia. Sitä korosti useampikin haastateltavista, että kuinka tärkeää se on, että lapset oppivat sen, kuinka omilla tekemisillä vaikutetaan luonnon hyvinvointiin. Vastaajat pitivät etuina myös sitä, että lapset oppivat nauttimaan luonnosta ja rentoutumaan sielillä.

Onhan se tärkeä lasten niinku ymmärtää se, että mitä tekee itse, ni sillä on niinku kauaskantosimmatkin seuraukset. H1

Se on mun mielestä tosi hienoo, jos me voidaan antaa täällä päiväkodissa lapsille sellaset eväät, et he ymmärtää, että luontoa kuuluu kunnioittaa ja myöskin sen, et heillä itse on mahdollisuus omilla toimillaan tehdä jotain, että luonto voi paremmin. H3

Lopuksi olin vielä kiinnostunut kuulemaan, että onko päiväkodin toiminta muuttanut työntekijöiden toimintaa kotona kestävän kehityksen kannalta. Kaksi haastateltavista omasi ennestään ekologiset elämäntavat, joten mitään uutta ei ollut kotiin tullut Vihreän lipun myötä. Kolme muuta ovat koettaneet vähentää veden käyttöä kotona, ja osalla se oli onnistunutkin. Ne vastaajat, joilla on lapsia, niin kertoivat puhuneensa näistä asioista omien lastensa kanssa.

...ainakin tulee mietittyä sitä, et veden käyttöökin vois niinku vähän vähentää. H2

No ei hirvittävästi ole, kun mulle on tää niinku kaiken kaikkiaan suuri arvo. H5

7 POHDINTA

7.1 Tulosten yhteenveto

Jokaisella vastaajalla oli hieman omanlaisensa näkemys ympäristökasvatuksesta käsitteenä. Heidän mielestään se on opettamista ympäristön tärkeydestä, lähiympäristöön tutustumista ja siellä olemista sekä ympäristöstä huolehtimaan opettamista. Haastatteluissa ilmeni, että ympäristökasvatusta toteutetaan monilla tavoilla Ketunpesän päiväkodissa. Siellä muun muassa käytetään kierrätys- ja luonnonmateriaaleja askartelussa, retkeillään ja ulkoillaan viikoittain metsässä. Vastaajien mukaan lapset pitävät selvästi eniten retkistä. Ne ovatkin ensiarvoisen tärkeitä ympäristökasvatuksessa (Kurtio & Kurki 1999, 50). Lisäksi osa vastaajista oli sitä mieltä, että lapset innostuvat kaikesta, jos työntekijä itsekin on siitä aidosti kiinnostunut. Jokainen vastaaja koki, että Ketunpesässä toteutettavan ympäristökasvatuksen määrä on sopiva. Kehittämistarpeitakin kuitenkin ilmeni, kuten ympäristökasvatuksen monipuolistaminen.

Liira Siurua (2013) on tutkinut luontopainotteisuuden ja ekologisuuden näkymistä päiväkodin arjessa, päiväkotia Lipstikassa. Siellä käytetään kierrätys- ja luonnonmateriaaleja askartelussa ja ulkoillaan runsaasti lähiympäristössä ja – metsässä, aivan kuten Ketunpesässäkin.

Vihreään lippuun liittymisen sujuvuudesta vastaajat olivat hieman eri mieltä. Osan mielestä toiminta oli lähtenyt ihan hyvin käyntiin, kun taas osa koki sen tuovan paljon lisää töitä, jolloin se oli aiheuttanut muutosvastarintaa. Ketunpesässä ensimmäinen teema oli vesi eli tavoitteena oli vähentää veden käyttöä. Haastatteluissa ilmeni, että siihen oli pyritty päiväkodissa useilla käytännöillä. Lasten kanssa oli opeteltu vettä säästävää käsienpesu ja kaikki päiväkodin hanat ja wc-pöntöt oli säädetty kuluttamaan vähemmän vettä. Lisäksi veden säästö huomioitiin astioiden ja pyykin pesussa. Työntekijät kertoivat, että olivat itsekin sisäistäneet tavoitteen. Siuruan (2013) tutkimuksesta ilmenee, että päiväkotia Lipstikassa on käytössä ns. vedenvahdit ja valonvartijat eli lapset, jotka kiinnit-

tävät huomiota veden kulutukseen ja valojen turhaan käyttöön. Se voisi olla varteenotettava lisäys Ketunpesäänkin. Vastaajat mielsivät Vihreän lipun työlääksi, mutta kuitenkin päiväkodissa toimivaksi ohjelmaksi. Jokaisen mielestä siinä on taustalla hyvä ajatus eli siten se koettiin tärkeäksi projektiiksi.

Jokainen vastaaja mielsi ympäristökasvatuksen tärkeäksi osaksi varhaiskasvatusta. Haastatteluissa ilmeni, että vastaajat kokevat ympäristökasvatuksesta olevan paljon etuja lapsille. Lapset oppivat siten liikkumaan luonnossa sekä kunnioittamaan ja suojelemaan sitä. Lapset oppivat myös sen, että kuinka omilla tekemisillä vaikutetaan luonnon hyvinvointiin ja säilymiseen. Maapallon nykytilan huomaamiseen ja sen muuttamiseen tarvitaan ympäristökasvatusta (Nykänen & Kinnunen 1992, 9). Lisäksi Parikka-Nihti (2012, 55) toteaa, että luonto oppimisympäristönä mahdollistaa eri orientaatio- tai sisältöalueiden yhdistämisen ja se liittyy lapsen kasvuun kestävän kehityksen, ympäristökasvatuksen, terveyskasvatuksen ja yhteisöllisyyden ulottuvuuden.

Haastatteluiden myötä selventyi se, että Ketunpesässä luonto on oikeasti tärkeä arvo ja siellä panostetaan ympäristökasvatukseen. Kuitenkin sen osalta yhteistyötä vanhempien kanssa voisi vielä kehittää mielestäni. Jokainen vastaaja oli sitä mieltä, että lasten vanhemmat arvostavat päiväkodin ideologiaa. Moni perhe on vastaajien mukaan valinnut kyseisen päiväkodin sen vuoksi, että siellä ympäristökasvatus on niin suuressa osassa. Vastauksista kuitenkin ilmeni se, että työntekijät mieltävät esimerkiksi Vihreän lipun enemmän päiväkodin asiaksi, eikä niinkään kodin. Yksi työntekijöistä pohtikin, että perheiden kanssa toteutettavia projekteja voisi olla enemmän. Vihreään lippuun kuuluvassa raadissakin on ollut tosi vähän vanhempia mukana vastaajien mukaan. Toki se vaatisi myös vanhempien puolelta enemmän aktiivisuutta ja innokkuutta. Rosenberg (1993, 5) on sitä mieltä, että ympäristökasvatuksen tavoitteista olisi hyvin tärkeää keskustella vanhempien kanssa. Kodin ja päivähoidon yhteistyössä voitaisiin käyttää vanhempien erikoisosaamista hyväksi ja rikastuttaa sen avulla päiväkodin toimintaa (Rosenberg 1993, 5). Lisäksi Kurtio ja Kuovi (1999, 11) korostavat, että päivähoidon ympäristökasvatuksessa pyritään vaikuttamaan myös lasten

vanhempien ympäristöasenteisiin. Sen vuoksi yhteistyö perheiden kanssa olisi hyvin tärkeää.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella kahden käsitteen avulla. Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta, eli kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Se voidaan todeta useilla tavoilla. Esimerkiksi siinä tapauksessa, kun kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen, tulosta voidaan pitää reliaabelina. Lisäksi reliaabeliudella tarkoitetaan sitä, kun tutkitaan samaa henkilöä, niin saadaan kahdella tutkimuskerralla sama tulos. Toinen luotettavuuden arvioinnissa käytettävä tapa on validius eli pätevyys. Se tarkoittaa vuorostaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata täsmälleen sitä, mitä on tarkoitukseen mitata. Validius voidaan erottaa kahteen päätyyppiin; tutkimusasetelmavalidiuteen ja mittausvalidiuteen. (Hirsjärvi ym. 2007, 226; Hirsjärvi & Hurme 2010, 186.)

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin arvomaailma ja sen myöntäminen, että tutkimuksen keskeinen tutkimusväline on tutkija itse. Siten kvalitatiivisen tutkimuksen pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. (Eskola & Suoranta 2003, 210.) Näin ollen laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta, ja se tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen olosuhteet tulisi kertoa selvästi ja totuudenmukaisesti. Siihen sisältyy haastattelu- ja havainnointitutkimusten olosuhteista ja aineiston keräyspaikoista kertominen, kuten myös haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastattelussa sekä tutkijan oma itsearviointi tilanteesta. Ydinasioita laadullisissa tutkimuksissa ovat henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Validius merkitsee kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten sekä tulkintojen yhteensopivuutta. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysissä on keskeistä luokittelujen tekeminen. Tutkijan on pystyttävä perustelemaan menettelynsä uskottavasti. Toinen tutkija voi siitä huolimatta päätyä erilaiseen tulokseen ilman, että sitä on

pidettävä tutkimusmenetelmän heikkoutena tai edes tutkimuksen heikkoutena. (Hirsjärvi ym. 2007, 227; Hirsjärvi & Hurme 2010, 189.)

Tulosten tulkintaan pätee myös sama tarkkuuden vaatimus, eli olisi kerrottava, että millä perusteella tutkija esittää tulkintoja ja mihin hän päätelmänsä perustaa. Tutkimusselosteen suorat haastatteluotteet auttavat siinä lukijaa. (Hirsjärvi ym. 2007, 227–228.)

Haastatteluaineiston luotettavuuteen vaikuttaa ennen kaikkea sen laatu. Haastatteluaineistoa ei voida sanoa luotettavaksi, jos vain osaa haastateltavista on haastateltu tai jos tallenteiden kuuluvuus on huonoa. Lisäksi luotettavuutta alentaa se, jos litterointi noudattaa eri sääntöjä alussa ja lopussa tai jos luokittelu on sattumanvaraista. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 185.)

Tutkimuksen tekoon liittyy useita eettisiä kysymyksiä, joihin tutkijan on kiinnitettävä huomiota (Hirsjärvi ym. 2007, 23; Tiittula & Ruusuvuori 2005, 17). Oman tutkimukseni eettisyyteen kiinnitin heti alusta alkaen huomiota. Ensinnäkin päätettyäni tutkimukseni aiheen, kerroin sen päiväkodin johtajalle ja muulle henkilökunnalle. Halusin varmistua siitä, että suunnittelemani aihe eli ympäristökasvatus sopi heille. Johtaja myönsi luvan. Otin myös hyvissä ajoin puheeksi haastattelut työntekijöiden kanssa. He saivat täysin vapaaehtoisesti osallistua tutkimukseeni ja haastateltavikseni. Hirsjärvi ym. (2007, 25) korostaakin teoksessaan, että lähtökohtana tutkimuksessa tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Siihen sisältyy itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, eli ihmisille tulee antaa mahdollisuus päättää, että haluavatko he osallistua tutkimukseen. Lisäksi Tiittula & Ruusuvuori (2005, 17) painottavat, että on erityisen tärkeää, ettei haastateltavien henkilöllisyys käy raportista ilmi. Haastattelutilanteissa korostin, että nimiä tai mitään muutakaan, millä heidät voitaisiin yhdistää vastauksiin, ei tule näkyviin tutkimusraporttiini. Lisäksi kerroin tuhoavani tallennetut haastattelut heti tutkimuksen valmistuttua. Haastatteluissa vältin johdattelevia kysymyksiä.

7.3 Pohdinta

Aloitin opinnäytetyöni työstämisen alkuvuodesta 2013. Saatuaani haluamani harjoittelupaikan, aloitin aiheen pohdinnan. Ketunpesässä ympäristökasvatus on tärkeässä osassa ja lisäksi olen itse kiinnostunut siitä, joten siten tutkimukseni aiheeksi valikoitui ympäristökasvatus ja nimenomaan työntekijöiden näkemykset siitä. Halusin alusta alkaen tehdä tutkimuksen kehittämishankkeen sijaan. Kun opinnäytetyösuunnitelmani oli hyväksytty, ryhdyin kirjoittamaan tietoperustaa. Teoreettiseksi viitekehyykseksi valikoin varhaiskasvatuksen ja päivähoidon, ympäristökasvatuksen osana varhaiskasvatusta sekä kestävän kehityksen. Mielestäni valitsin oleelliset käsitteet tutkimukseni kannalta. Pyrin käyttämään runsaasti ja monipuolisesti eri lähteitä. Kirjoitettuaani teoriaosuuden, vuorossa oli aineistonkeruu. Keräsin aineiston viidellä teemahaastattelulla, jotka toteutin keväällä 2013 ollessani Ketunpesässä harjoittelussa. Olen tyytyväinen, että tein haastattelut niin hyvissä ajoin. Litterointi ja analysointivaihe veivät todella paljon aikaa, ja tein ne heti haastattelujen jälkeen. Siten pääsin vuorostaan hyvissä ajoin kirjoittamaan tutkimuksen tuloksia.

Näin jälkikäteen olen pohtinut, että millä muulla tavoin olisin voinut tutkimukseni mahdollisesti tehdä. Esimerkiksi kahden eri päiväkodin ympäristökasvatuksen toteuttamista vertaileva tutkimus olisi varmasti ollut myös mielenkiintoinen. Nyt selvittelin vain yhden päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä. Se kuitenkin antoi kattavan kuvan Ketunpesän ympäristökasvatuksesta ja sen työntekijöiden näkemyksistä koskien Vihreä lippu–ympäristöohjelmaa. Vaikka viisi haastateltavaa ehkä kuulostaa pieneltä määrältä, niin se kuitenkin kattoi enemmistön työntekijöiden kokonaismäärästä.

Tutkimukseni aihe on mielestäni ajankohtainen. Kulutamme uusiutuvia luonnonvaroja huimaa vauhtia ja kohtelemme muutenkin arvokasta luontoa väärin, joten mielestäni olisi tärkeää vaikuttaa jo pienten lasten asenteisiin. Jos lapset oppivat kunnioittamaan luontoa ja suojelemaan sitä, niin se on jo askel parempaan suuntaan. Se voisi mahdollistaa maapallon säilymisen tulevillekin sukupolville. Se tosin vaatii ympäristökasvatusta ja kestävään kehitykseen kannus-

tamista jo päiväkotiin. Tutkimustuloksistani kuitenkin huomasin, että ympäristökasvatusta voi jo pienillä käytännöillä toteuttaa päiväkodissa. Se sai minut pohtimaan, että sen vuoksi ympäristökasvatusta voisi varmasti toteuttaa useammissakin päiväkodeissa, kuin nykyään. Kestävään kehitykseen pyrkiminenkin onnistuu pienillä, yksinkertaisilla teoilla, vaikka ei varsinaiseen Vihreään lippuun kuuluisikaan. Toki ne vaativat päiväkoteihin motivoitunutta henkilökuntaa.

Olen kiitollinen siitä, että Ketunpesän työntekijät suostuivat haastateltaviksi tutkimustani varten. He olivat myös alusta alkaen kiinnostuneita tutkimuksestani ja antoivat siihen täyden tuen. Tämä tutkimusprosessi on kuitenkin ollut pitkä ja työläs. Pieninä hetkinä olen kokenut epätoivoisiakin tunteita, mutta ne ovat menneet nopeasti ohi. Motivaatio on minulla ollut hyvä koko tutkimusprosessin ajan ja sitä on edesauttanut mielenkiintoinen aihe. Tutkimuksen tekeminen on opettanut minulle valtavasti uutta. Olen kehittynyt niin tutkijana kuin varhaiskasvattajanakin. Tulen varmasti hyödyntämään tutkimuksen teossa oppimiani taitoja ja tietoja tulevaisuudessa. Ympäristökasvatuksesta opin paljon, ja sain vinkkejä siihen, että miten voin itsekkin sitä toteuttaa päiväkodissa töissä ollessani.

LÄHTEET

Aho, L. 1987. Lapsi, luonto ja kasvatus. Helsinki: WSOY.

Aho, L. 2001. Ympäristö ja luonnontieto. Teoksessa Högström, B. & Saloranta, O. (toim.) Esio-
petus tavoitteellisen oppimispolun alkuna, Helsinki: Opetushallitus, 116–136.

Bruce, T. 1997. Early childhood education. London: Hodder & Stoughton.

Esiovetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Viitattu 6.5.2013
http://www.oph.fi/download/131115_Esiovetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf

Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat - laadullisen aineiston analyysi vaihe
vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia
aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä:
PS-kustannus, 179–203.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6., painos. Tampere: Vas-
tapaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö.
Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki:
Tammi.

Joensuu, M. 2004. Vihreä lippu liehumaan! – Päiväkotien ja koulujen ympäristöohjelma. Teok-
sessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 146–152.

Järvinen, M.; Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2012. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hel-
sinki: Kirjapaja.

Karila, K. 2001. Moniammatillisuus ja päiväkotitoiminnan suunnittelun perusteita. Teoksessa
Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. (toim.) Pienet päivähoi-
dossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 271–286.

Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.)
2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreetti-
siin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–85.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito: työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kronqvist, E-L. 2011. Varhaispedagogiikan kehityopsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E.
& Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–30.

Kurtio, T. & Kurki, O. 1999. Varhaiskasvattajan ympäristöopas. Helsinki: Työväen Sivistysliitto.

Laininen, E.; Manninen, L. & Tenhunen, R. 2006. Näkökulmia kestäväan kehitykseen oppilai-
toksissa. Helsinki: OKKA-säätiö. Viitattu 1.5. 2013
http://vanha.koulujaymparisto.fi/nakokulmia_kekeen.pdf

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: Gumme-
rus.

Nikkinen, I. 2000. Metsämörri. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK.

- Nordström, H. 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 116–143.
- Nykänen, R. & Kinnunen, J. 1992. Taivaan merkit. Pienten lasten ympäristökasvatus. Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Palmer, J. 1998. Environmental education in the 21st century. Theory, practise, progress and promise. London: Routledge.
- Parikka-Nihti, M. 2012. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävä kehitystä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Raittila, R. 2011. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 208–218.
- Rosenberg, T. 1993. Pienestä pitäen. Ympäristökasvatus ja päivähoidon ekologinen arki. Helsinki: RAK ja Suomen luonnonsuojeluliitto.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Sateenkaari Koto ry a. Viitattu 1.8.2013 <https://sites.google.com/a/sateenkaarikoto.fi/www2/>
- Sateenkaari Koto ry b. Viitattu 1.8.2013 <http://www.sateenkaarikoto.fi/lisaetietoa/perhetyoe>
- Sateenkaari Koto ry c. Viitattu 1.8.2013 <http://www.sateenkaarikoto.fi/paeivaekodit/ketunpesae>
- Sateenkaari Koto ry d. Viitattu 1.8.2013 <http://www.sateenkaarikoto.fi/lisaetietoa/paeivaekodin-arki>
- Siurua, L. 2013. Vihreä lippu liehuu ja luonto kutsuu päiväkotia Lipstikassa – kuvaus luontopainotteisuuden ja ekologisuuden näkymisestä päiväkodin arjessa. Opinnäytetyö. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.10.2013 <https://publications.theseus.fi/handle/10024/64422>
- Suomela, L. & Tani, S. 2004. Ympäristön kolme ulottuvuutta. Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 45–57.
- THL. Viitattu 1.5.2013 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102985/Tr30_12.pdf?sequence=4
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 1.5.2013 <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>
- Vihreä lippu. Viitattu 18.4.2013. <http://www.vihrealippu.fi/vl>
- Warren, C. & Karner, T. 2005. Discovering qualitative methods. Field research, interviews and analysis. Los Angeles: Roxbury.
- Wolff, L-A. 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 18–29.
- Ympäristöministeriö. Viitattu 10.7.2013. http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Kestava_kehitys/Mita_on_kestava_kehitys

Teemahaastattelun runko

1. Miten ymmärrät käsitteen ympäristökasvatus?
2. Mitä kaikkea se mielestäsi pitää sisällään?
3. Kuinka toteutatte Ketunpesässä ympäristökasvatusta?
4. Onko teillä toteutettavan ympäristökasvatuksen määrä mielestäsi sopiva?
5. Millaista ympäristökasvatusta saisi olla mielestäsi enemmänkin?
6. Entä millaista mahdollisesti vähemmän? (Esimerkiksi retkiä, leikkejä, työ, askartelu, omatoimista tutkimista ja kokeita, ilmaisu – nukketeatteri, draama, musiikki, liikunta)
7. Miten lapset ovat suhtautuneet päiväkodissa toteutettavaan ympäristökasvatukseen?
8. Mistä he ovat erityisesti pitäneet?
9. Mistä he eivät ole olleet niinkään innostuneita?
10. Miten lasten vanhemmat ovat suhtautuneet ympäristökasvatukseen?
11. Miten kehittäisit ympäristökasvatuksen toteuttamista teillä?
12. Sateenkaari Koto ry liittyi Vihreä lippu-ohjelmaan viime vuonna, kuinka toiminta lähti teillä Ketunpesässä käyntiin?
13. Teillä on kestävän kehityksen osalta ollut tänä vuonna teemana vesi ja tavoitteena vähentää veden käyttöä 20 %:lla. Millä käytännöillä olette pyrkineet siihen päiväkodin arjessa?
14. Miten lapset ovat sisäistäneet tavoitteen ja miten heillä siihen pyrkiminen on onnistunut?
15. Oletko myös itse sisäistänyt tavoitteen päiväkodissa? Miten se näkyy?

16. Onko toiminta siirtynyt lasten kotiin? (ovatko vanhemmat kertoneet siitä tai lapset itse)
17. Mitä ajattelet Vihreä lippu-ohjelmasta? (yleinen hyöty, vaiva, toimiiko ylipäänsä päiväkodissa)
18. Kuinka tyytyväinen olet siihen, että Sateenkaari Koto ry liittyi Vihreä lippu-ohjelmaan? (vaikka asteikolla 1-5)
19. Miten tärkeä osa ympäristökasvatus on mielestäsi varhaiskasvatusta?
20. Mitä etuja koet siitä olevan lapsille?
21. Onko päiväkodin toiminta muuttanut toimintaasi kotona kestävän kehityksen kannalta? Jos on, niin millä tavoin?